

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Hyvinkään Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta lausua. Edustamme 550 paikallista pk-yritystä, joille julkiset hankinnat voivat tarjota merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia, kunhan kilpailu on tasapuolista ja osallistumisesta aiheutuva yritysten hallinnollinen taakka pysyy kohtuullisena.

Avoimempi kilpailu ja läpinäkyvä hankintaprosessi ovat avainasemassa hallitusohjelman tavoitteiden saavuttamisessa. Kun pk-yritykset saavat aidon mahdollisuuden tarjota osaamistaan, syntyy kustannustehokkaampia ja innovatiivisempia ratkaisuja, joita yritykset voivat myös ottaa käyttöön hankintojen johdosta.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Hyvinkään Yrittäjät arvostaa sitä, että markkinakartoitus huomioidaan tärkeänä osana hankinnan huolellista valmistelua. Ehdotettujen muutosten myötä markkinakartoitus olisi jatkossakin vapaaehtoinen, mutta sen tekemiseen kannustetaan siten, että markkinakartoituksella voisi välttää 75 §:n mukaisen osiin jakamisen ja 125 §:n mukaisen hankintamenettelyn keskeyttämisen yhden tarjouksen tilanteessa. Esitetty markkinakartoitus olisi pakollinen vasta yli 10 miljoonan euron hankinnoissa.

Suunta on hyvä, mutta ei riittävä. Esitys jättää suuren määrän hankintoja ilman riittävää ennakkotietoa markkinoiden tarjonnasta ja pk-yritysten osallistumismahdollisuuksista. Esitämme,

että markkinakartoitus ja markkinavuoropuhelu ovat jatkossa paitsi keskeinen, niin myös pakollinen osa laadukasta hankintaprosessia kaikissa kansalliset kynnyksarvot ylittävissä hankinnoissa. Myöskään hankintakokonaisuuksien osiin jakamista ei pitäisi voida kiertää markkinavuoropuhelulla.

Osiin jakaminen, markkinakartoitus ja markkinavuoropuhelu ovat keskeisiä lainsäädännöllisiä keinoja, jotka edistävät pk-yritysten mahdollisuutta osallistua tarjouskilpailuihin. Toivomme voimakkaampaa lainsäädännöllisin keinoin tapahtuvaa ohjausta hankintayksiköille siitä miten pakollinen hankinnan osiin jakaminen toteutetaan.

Esitämme myös kynnyksarvojen alapuolelle jäävien hankintojen laadun ja tasapuolisuuden turvaamiseksi markkinavuoropuhelukannustinta. Markkinavuoropuheluun liittyvät hyvät yleiset ja aktiiviset käytänteet selkeyttäisivät hankintaprosessia ja tukisivat kilpailun huomioimista jo suunnitteluvaiheessa. Lisäksi hankintayksiköt pysyisivät ajan tasalla markkinasta ja toimijoista jo ennen kuin hankinta on akuutti. Markkinavuoropuhelun sääntelyä tulisi vahvistaa niin, että se kannustaa entistä avoimempaan yhteistyöhön hankintayksiköiden ja potentiaalisten tarjoajien välillä.

Yhden tarjouksen kilpailun uusimisvelvoite on hyvä ja heikentää mahdollisuutta kilpailun keinotekoiseen rajoittamiseen ja varmistaa, että hankinnat ovat aidosti avoimia kaikille toimijoille.

Yhteishankintojen osalta on tärkeää huomioida, että tietyissä hankinnoissa niiden käyttö voi olla perusteltua, mutta niiden ei tule olla automaattinen valinta tai keino helpottaa kilpailuttajan työtä. Kuntien kumppanuus suurten yhteishankintayksiköiden kanssa voi olla merkittävä riski paikallisille yrityksille. Liian suuret hankintakokonaisuudet ja markkinatuntemuksen puute voi johtaa kilpailutusprosesseihin, mitkä sulkevat pois paikalliset pienyritykset kilpailutuksista. Emme halua nähdä hankintojen strategisen johtamisen ulkoistamista yksittäiselle yhteishankintayksikölle.

Hankinnat on merkittävä osa kunnan kokonaistaloudessa, pyydämme harkitsemaan tulisiko kuntien hankintatoimen lisäresursoinnista säästöjä.

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

-

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

-

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Pidämme ehdotusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta tarkoituksenmukaisena, koska se johtaa paikallisesti pienempiin yhtiöihin, jotka on helpompi markkinaehtoistaa, jonka tulee olla tavoite. Pienempinä ne myös toimivat lähempänä paikallismarkkinoita ja siten luovat alueille tervettä kysyntää.

Hankintalaki koetaan hyvin byrokraattisena. Odotamme, että kilpailutusten määrän lisääntyessä, sekä kunnallisen että yritysten osaamisen kehittyminen parantaa markkinoiden toimintaa ja alentaa hankinnan kustannuksia. Tämä johtaisi paikallismarkkinoiden kasvuun, jolloin myös palveluiden tarjonta laajenee ja paikallinen elinvoima lisääntyy. Kuntien verotulot kasvavat paikallisten yritysten menestyessä.

Hankintalain tulee varmistaa, ettei kilpailuttamista kierretä keinotekoisilla järjestelyillä. Esitetty 10 prosentin omistusosuusvaatimus inhouse-yhtiöiden tuottamien tukipalveluiden kohdalla on perusteltu ja toteuttamiskelpoinen. Pidämme ensisijaisena, että kun omistus on alle 10%, pitää hankinnat ensin markkinaehtoistaa. Toissijaisena yhtiörakennemuutoksille voidaan antaa pitempi siirtymäaika.

Kilpailun kiertämisen estämiseksi tulee myös varmistaa, että keinotekoiset sopimusjärjestelyt ja suorahankinnat minimoidaan ja tehdään avoimesti perustelluiksi. Poikkeuksia voitaisiin harkita vain tilanteissa, joissa palveluiden markkinaehtoista tarjontaa ei ole riittävästi, mutta tässä täytyy olla yhteiset selkeät kriteeristöt, joita kaikki hankintatahot noudattavat.

Tavoitteena pitää olla koko sidosyksikkökulttuurin muuttaminen markkinaehtoiseksi. Kunnille asetettujen lakisääteisten ympäristöä koskevien velvoitteiden osalta muutokselle tarvittaneen pitempi sopeutusaika, jotta mahdolliset lakisääteiset ristiriidat ehditään ratkaista.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

-

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)

-

- Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?

-

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

-

- Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

-

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiinne? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

-

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Ehdotetut muutokset voivat lisäät hankintojen avoimuutta ja toisi hankintoihin ennakoitavuutta hankintoihin osallistuvien yritysten näkökulmasta. Erityisesti pk-yrityksille on tärkeää, että tiedonsaanti on selkeää ja ennakoitavaa, mutta myös ilmoitukset lisäät avoimuutta.

Muut huomiot

Hankintalaissa ei ole määritelty hankintakumppanille liikevaihtovaatimuksen vähimmäisrajoja, mikä on hyvä asia. Tästä huolimatta usein näkee asetetun, hankinnan toimitustapaan tai ajalliseen sopimuskauden keston nähden, suhteettoman suuria liikevaihtovaatimuksia. Edustamillemme pk-yrityksille olisi tärkeää, että vaatimusten ohjausta tarkennettaisiin vastaamaan hankinnan luonnetta, jotta yritykset pystyvät osallistumaan julkisiin hankintoihin ja hankintayksiköt saavat laadukkaita tarjouksia. Markkinakartoituksen tekeminen jo ennen kilpailutusta auttaa määrittämään realistiset ja markkinoille sopivat vaatimukset.

Koski-Sipilä Tarja
Hyvinkään Yrittäjät ry